

פלורליזם בקהילות השיתופיות בנות זמננו

יעקב עובד

החל מהמחצית השנייה של המאה ה־20, התהוותה רב־גונית רחבת ממדים בקרב הקומונות והקהילות השיתופיות בעולם. בתקופה זו הופיעו קהילות שיתופיות כפריות ועירוניות בצורות שונות, ומגוון האמונות והאידיאולוגיות שלהן היה גדול. במהלך ההתפתחות קיבלה רב־גונית זו אופי פלורליסטי, שבא לביטוי בקיום מסגרות משותפות לזרמים ולאידיאולוגיות שונות, והתהוות סובלנות לשונה ולחריג גם בתוך הקהילות.

התאפשרה הצטרפות חברים ללא רכישת מניה, או העברת הרכוש הפרטי שלהם לרשות הקומונה. משנות השמונים ואילך, החלה להשתנות המציאות. מחד, המשיכו להתקיים הקומונות הדתיות וכן כמה חילוניות שהרכוש בהן היה שיתופי ונשמרו בהן עקרונות הקומונה, אולם שיעורן בקרב הקהילות השיתופיות הלך ופחת. מאידך, התרבה מספרן של הקהילות שהשיתופיות בהן הייתה חלקית. חברים חדשים נדרשו לקנות מניה או להתחייב לרכוש מניה במהלך שנות עבודתם בקהילה. במשך השנים, התהווה מגוון רחב של קהילות שיתופיות שהתקיימו במקביל ומתוך סובלנות הדדית, וכך התרחבה התופעה של הקהילות השיתופיות לסוגיהן השונים והגיעה, בשלהי המאה ה־20, לממדים שלא היו זכורים בעבר.

הקהילות שנוסדו בשנות השמונים והתשעים, נשאו אופי מיוחד ושונה מן הקהילות השיתופיות הקודמות. מרביתן היו חילוניות ורק כרבע מהן דתיות או רוחניות מסוגים שונים. אפיון נוסף של הקהילות המודרניות הוא היותן קטנות – רובן מונות כמה

ד שנות השמונים של המאה ה־20, היו הקומונות היסוד הדומיננטי בקרב הקהילות השיתופיות, לאחר מכן התרבו קהילות חדשות שלא נשמרה בהן מתכונת הקומונה האינטגרלית. משנות השמונים ואילך, הצטרפו אל הקהילות השיתופיות מספר גדל והולך של קהילות שיתוף סמי־קומונליות. היו בהן קהילות ששמרו על שיתוף רוחני אולם ללא כלכלה שיתופית. לרובן לא היה משק עצמאי וחבריהן מצאו את פרנסתם מחוץ לקומונה. היה הבדל בין הקהילות הוותיקות, ששמרו על עקרונות הקומונה בנושאי הרכוש, לבין מרבית הקהילות המודרניות שבהן השיתוף היה חלקי והתקיים בהן מרחב גדול של סוגי יחסים בהם נשמרה עצמאות הפרט בפרנסתו.

קומונות "ילדי הפרחים", שקמו בשנות השישים, היו קהילות עניות שהחלו בחוסר כל או בתמיכת אוהדים בעלי רכוש. חלקן התקיים, בשנים הראשונות, גם מתמיכת סעד. על כל פנים, בכלן

פרופ' יעקב עובד, יד טבנקין ואוניברסיטת תל־אביב.

התופעה, שכן היא מקיימת מסגרת ארגונית קבועה, מוסדות ופרסומים. אחד מהם הוא ה-Directory, המתפרסם אחת לשלוש שנים ונותן סקירה כללית של תפוצת הקהילות השיתופיות ומספרן. ב-Directory של שנת 2007 מתפרסם מידע מעודכן על 900 קהילות שיתופיות ברחבי ארצות-הברית וקנדה, ובמאגרי המידע של המערכת יש רשימות של כ-2,000 קהילות שלא מסרו נתונים לפרסום. על פי ההערכה הרווחת בקרב החוקרים, בצפון אמריקה יש כמאה אלף אנשים החיים בקהילות ייעוד, לצורותיהן השונות.

יש לציין כי מרבית הקהילות המאוגדות ב-FIC הן חילוניות, וכך גם מרבית הקהילות המתפרסמות ב-Directory. למרות שה-FIC מתכוון להכיל קהילות דתיות מסוגים שונים וממסורות שונות, נמנעו קומונות דתיות רבות מלהיכנס להתאגדות החדשה ושמרו על עצמאותן הארגונית (נזכיר ביניהן את הברודרהוף ואת ההוטרים).

רק מיעוט קטן של קומונות דתיות נוצריות הפכו לחברות באגודה. מכאן, שאומדן זה אינו כולל את הקהילות הדתיות, שמספרן גדול (ההוטרים לבדם מונים כ-40,000 איש וחיים ב-474 מושבות). לפני הקמת ה-FIC, היו ההתאגדויות של הקומונות סקטוראליות ומבוססות על זהות אחידה, ונטו להיבדלות

מהעולם החיצוני וגם מקומונות אחרות שנחשבו כ"זרות". ההתמקדות הייתה בייחודן של הקומונות ובנבדלות שלהן ולא בקשריהן עם החוץ. בנסיבות אלו קמו התאגדויות קומונאליות אקסקלוסיביות שהיו מבוססות על אמונה, אידאולוגיה, זיקה לאזור גאוגרפי או למנהיג וגורו, והדגישו את ההבדלים בינן לבין קומונות או התאגדויות אחרות. עם הקמת ה-FIC החלו חיפושי דרך במגמה למצות את המשותף גם עם קומונות אלה, תוך כיבוד ההבדלים של ההתאגדויות הקודמות. כך הצליחה ההתאגדות החדשה להכיל את ההתאגדויות הסקטוראליות מבלי שהן ביטלו את ייחודן, אך הן התאימו את עצמן לגישה הפלורליסטית מתוך הערכה כי בדרך זו תוכלנה להגיע לקהל יעד מרוחק ולמצוא קשר אליו.

הפלורליזם והרקע לאימוצו

כאן צריך להבהיר כי הפלורליזם התגבש, בראש וראשונה, במישור המערכתי כמדיניות של ארגונים. אולם, במקביל, התרחשה התפתחות פנימית, בעיקר בקומונות החילוניות,

עשרות חברים. רק בקומונות הוותיקות והדתיות, שנוסדו לפי שנות השישים, המספר מגיע לכמה מאות. בעוד שמגמתן של הקומונות של שנות השישים והשבעים הייתה לפרוש מהחברה, הרי שבשני העשורים שלאחר מכן היא השתנתה, ורווחה בהן השאיפה ליצור חברה אלטרנטיבית בתוך החברה הכללית ולפעול בתוכה כמרכזי השפעה והדרכה רוחנית.

משנות השמונים, הצטמצם המושג קומונה והלך ורווח יותר המושג קהילת ייעוד (intentional community). מושג זה הפך ל'מושג כללי' (generic term) המבליט את האופי של קהילות בעלות מטרה וחזון משותף ללא משק משותף. אל סוג כזה של קהילות הצטרפו, בשנות השמונים והתשעים, קהילות אחרות שהיו בהן אלמנטים שיתופיים תוך מתן מרחב לחופש הפרט. בנסיבות אלה קמה ה-FIC (Fellowship for Intentional Community), אגודה ששמה לעצמה מטרה להיות כוללנית (inclusive) ולהכיל בתוכה את כל סוגי

הקהילות שהתלכדותן היא על בסיס של חזון משותף. התפוצה הגלובלית של הקומונות, במחצית השנייה של המאה ה-20, והרב-גוניות שלהן העלתה את הפלורליזם כתופעה אובייקטיבית, אולם רק עם הקמתה של ה-FIC ועם אימוץ מדיניות ה'כולליות' (inclusivity) הפך הפלורליזם למדיניות ואידאולוגיה מכוונת של האגודה. ביטוי לתמורה

זו ניתן למצוא במאמר שהתפרסם בגיליון מס' 109 של *Communities*, בעקבות דיון שהתקיים בהנהגת ה-FIC, בנושא הפלורליזם. במאמר מובא ריאיון עם Betty Didcot, חברת ההנהגה של האגודה, שבו היא אומרת:

יש לאגודה שלנו שליחות חשובה בהיותה inclusive (מכלילה). 'כלליות' הייתה מושג מרכזי בדיוני הקבוצות שהניחו את היסוד לאגודה. מאז הימים הראשונים, מטרתנו הייתה שלא להוציא מהכלל קהילה כלשהי רק מפני שדעותיה היו שונות משלנו. כמשימה מרכזית ראינו לכלול מדגם מייצג, רחב ככל האפשר, של קהילות שיתופיות: מאשרמים ועד לקומונות שווינויות, מקהילות עירוניות וכפריות שאורח חייהן מבוסס על הכנסה נמוכה ועד לקהילות של מעמד בינוני שרמת חייהן גבוהה. מאחר שזו הייתה משימתנו, אנחנו מאפשרים בתוך ההתאגדות חופש ביטוי לכל קהילה שבשורותינו. לא היינו יכולים לממש את מטרת הכלליות אילולא נהגנו כך.

לאחר הקמת אגודה זו אפשר היה להתחיל לאמוד את הק

שאימצו את הגישה הפלורליסטית במערכת היחסים החברתיים בתוכן. גישה זו התבטאה בביטול ההומוגניות הרעיונית ובגישה סובלנית לדעות והשקפות שונות בתחום האמונה והעמדות הפוליטיות.

הרקע לשינויים שהשתרשו בקומונות המודרניות מורכב מהשפעות חיצוניות ופנימיות. בין ההשפעות החיצוניות יש להציג, בראש וראשונה, את התמורות שחלו בחברה הכללית: קריסת המשטרים הקומוניסטיים במזרח אירופה וירידת ההשפעות של השמאל החדש והרדיקליזם בחוגי הצעירים והסטודנטים. גורם חשוב נוסף הוא התפוצה המהירה של אמצעי התקשורת ההמונית: העיתונות, הרדיו, הטלוויזיה, המחשבים והתקשורת האלקטרונית, ובמיוחד האינטרנט. התרחבות אמצעים אלה חוללה מהפכת תקשורת, בשני העשורים האחרונים של המאה ה-20. הם הציפו כל פינה בעולם ולא הותירו אתר, חברה או קבוצה שיכלו להסתגר מפניהם.

המסרים התרבותיים שהועברו באמצעותם לחלו אל כל החברות, במחצית השנייה של המאה ה-20, והיוו תמריץ לשינויים והסתגלות אל העולם הגלובלי החדש על מסריו הקפיטליסטיים והאינדיווידואליסטיים. הקהילות הקומנליות, לסוגיהן השונים, לא יכלו להיות מחוסנות מפני ההשפעות שחלחלו באמצעי תקשורת אלה.

אל השפעתם של גורמי השינוי החיצוניים התווספו תהליכים פנימיים בקומונות שהביאו לפתיחות גוברת כלפי השפעות

חיצוניות, להתמתנות המגמות הרדיקליות, לעליית משקלם של השיקולים הכלכליים, לפתיחת גשרים עסקיים עם השוק וכן עם החברה החיצונית. גורם חשוב בתהליכי השינויים נבע מההרכב הדמוגרפי, שבו פחת אחוז הצעירים והרווקים וגדל אחוז המבוגרים ובעלי משפחות עם ילדים. כל אלה בישרו את המגמה החדשה שבה נשמרה יציבותן של הקומונות תוך כדי השתנות והפרטות חלקיות של המערכת השיתופית. בשנות השמונים והתשעים, נפתחו ערוצי הצטרפות של מבוגרים ובעלי משפחות. בשנים אלה הופיעו קומונות עירוניות של המעמד הבינוני, שאוכלוסייתן הייתה מבוגרת יותר ומבוססת מבחינה כלכלית.

משאל שנערך בקרב חברי קומונות שהתכנסו לכנס גדול בפארק אולימפיה במדינת וושינגטון, בשנת 1993, ביוזמת ה-FIC, גילה בקרב המרואיינים פתיחות רוחנית גדולה

ומגוון רחב של גישות להסדרי מנהל וכלכלה. אחת המסקנות מממצאי משאל זה, היא שהמגוון הרחב של אמונות ודעות משקף את התמורות שחלו, בשנים אלה, באתוס של החברה הכללית שממנה מגיעים המצטרפים לקהילות השיתופיות. אצל מרביתם לא היה שלב קודם של התארגנות דתית כיתתית או אידאולוגית (סוציאליסטית-אוטופית ואנרכיסטית). הרקע התרבותי, העולם הרוחני והחינוך טיפחו בהם זיקה יסודית עמוקה לחירות הפרט ועצמאותו והסתייגות מקולקטיביזם שמכפיף את הפרט לצורכי הכלל.

רקע זה מקורו בהלכי הרוח האינדיווידואליסטיים שפקדו את העולם המערבי, בשנים אלה, ואשר התחזקו עם התמוטטותו של הגוש הקומוניסטי, שסימנה מבחינה מדינית את קריסתו של האתוס הקולקטיביסטי.

תהליכי הגלובליזציה שהחלו מתפשטים בחברה המערבית, בשנים אלה, והניידות המאפיינת את האדם בחברה הפוסט-תעשייתית, סייעו להתפשטות האינדיווידואליזם. מה שמאפיין את האינדיווידואליזם, בשלהי המאה ה-20, הוא כי מה שהיה קודם נחלת מעטים הפך לנחלת הרבים ול"רוח התקופה" (Zeitgeist).

קוֹדֵהאוזינג יולופה, סנטה רוזה, קליפורניה

ראשיתה של מגמת האינדיווידואליזם הייתה בשלהי שנות השישים, והיא התעצמה עד להפיכתה לאתוס הגמוני בשנות השמונים והתשעים. אחד הגילויים הבולטים לכך היה העלאת ממד הפתיחות והסובלנות, שהעניקה לכל אדם אופציות של בחירה חופשית בחברה מורכבת רבת

אפשרויות שונות ומנוגדות. יש להבהיר כאן, כי פתיחות זו נתנה אפשרות לבחור גם בהתאגדות קהילתית, אולם מנקודות מוצא שונות מההצטרפויות בעבר לקומונות ולקהילות ייעוד. ראשונה שבהם הייתה האוטונומיה ועצמאות הפרט בחיפוש דרך ל"מימוש עצמי" באורח חיים המאפשר אינדיווידואליזם זולתני (אלטרואיסטי), דהיינו, אורח חיים קהילתי המקיים מרחב מחיה להגשמת מאווייו של הפרט תוך כדי התחשבות בצורכי הכלל והזולת.⁽¹⁾

בקומונות שנוסדו בשנות השמונים והתשעים, הוקדש מקום נכבד ליצירת נורמות של אורחות חיים שישמרו את החירות האישית במערכת של הסולידריות הקהילתית. פחתו מאוד אותן קהילות שהציבו את האינטרסים של הכלל, לצורותיהם השונות, מעל לצורכי הפרט. היסוד המשותף שרווח במרבית הקהילות השיתופיות היה השילוב בין הרצון למימוש

עצמי והחיפוש אחר מסגרות קהילתיות שיאפשרו זאת. מבחינה סוציולוגית החיפוש המחודש אחר קהילתיות (בתוך כך גם התנועה הקומוניסטית מייסודו של אמיתי עצינוני) היא תגובה להיבט אחד של החיים המודרניים המורגש כמעיק ומטריד ביותר – היעדר איזון הולך ומעמיק בין חופש אינדיווידואלי לביטחון אישי. קסמה העיקרי של הקהילתנות (קומוניטריאניות) טמון בהבטחה למפלט בטוח. אנשים מחפשים קבוצות שיוכלו להשתייך אליהן בבטחה, בעולם שבו כל השאר נתון בסחף. הקהילה היא בית במובן רחב ומקיף, היא עולם שלם המספק כל מה שאדם עשוי להזדקק לו כדי לנהל חיים משמעותיים ומספקים.

רוחניות הנותנת משמעות

למרות ההתרחקות מאידאולוגיות דומיננטיות, במרבית הקהילות החילוניות רווחת השאיפה לרוחניות הנותנת משמעות לחיי הקהילה. שאיפה זו העלתה אידאולוגיות שונות הדרות בכפיפה אחת בקהילה. אפשר למצוא בהן את האידאולוגיות הבאות: אקולוגיה ושמירת הטבע והסביבה, "קיימות" (sustainability), הגשמת צדק חברתי, שלום ואי אלימות, שוויון מגדרי, חיי פשטות, הרמוניה בין-אישית, אנתרופוסופיה, יוגה, מדיטציה ומגוון אידאולוגיות שמקורן בהשקפות "העידן החדש". השקפות אלו השתרשו בקומונות המודרניות, החל משנות השמונים, ויצרו מרחב לשאיפות רוחניות שונות. קהילות "העידן החדש" הצטיינו בפתחות רוחנית, ובמרביתן יש אווירת סובלנות לאמונות ודעות בכל הנושאים שאינם קשורים ישירות לחיי הקהילה. יחד עם זאת, הן שומרות על היסודות המכוננים של החזון שהביא להקמתן. רובן ככולן התלבטו בשאלה מהו הגבול בין פלורליזם לבין פתיחות העלולה לערער את הלכידות החברתית. ריבוי האידאולוגיות בקהילות השיתופיות המודרניות, הדרות בחלקן בכפיפה אחת, העלה את החשש מפני מתחים וסכסוכים. כדי להתגבר על כך עלתה בהן המודעות ליצירת מנגנונים ליישוב סכסוכים, וכן נטייה לקבלת החלטות בהסכמה כללית – קונסנזוס. שיטה זו נפוצה, אם כי אינה כללית.

היעילות הרבה ביותר בקבלת החלטות בקונסנזוס היא בקהילות הקטנות. אין דגם כללי של קבלת החלטות המוסכם כטוב ביותר, והוא מותאם לכל קהילה ולאופייה ומותנה בגודלה ובדרגת השותפות בחזונה ובמטרותיה. הדעה הרווחת בקרב הקהילות האלה היא כי קונסנזוס אינו רק טכניקה של קבלת החלטות כי אם גם פילוסופיה על "הכללה" (inclusion) המקיפה את כל החברים ומבססת את השיתוף. ההתנערות של הקהילות החילוניות מאידאולוגיות דומיננטיות העלתה בהן גישה פלורליסטית שעל פיה אנשים יכולים להתאגד לחיים משותפים, ובמהלכם לבסס רקע משותף המביא את המשתתפים ליצור פשרות והסכמות תוך כדי שמירת האמונות האישיות.

ברוח השקפות אלו מצביע הסוציולוג זיגמונט באומן, בספרו **מודרניות נזילה**, על סוג של אחדות קהילתית שבבסיסה עומדת ההנחה שחברה מודרנית היא פלורליסטית מעצם מהותה, שחיים בחברה כזאת פירושה משא ומתן לצורך התפשרות והתפייסות בין אלמנטים שונים מטבעם, ושעדיף בדרך כלל למצוא פשרה בין אינטרסים שונים מאשר לכפות אחידות ולדכא תמיד את השוני. הסוג המבטיח ביותר את האחדות הוא זה אשר נבנה ומושג כל יום מחדש באמצעות עימות ישיר, מחלוקת גלויה, התדיינות של אמת, משא ומתן הוגן ופשרה בין ערכים. יתר על כן, הוא מבקש להציע את האחדות הזאת כסוג היחיד של אחדות שתנאי המודרניות הנזילה הופכים אותו למתאים ביותר.

הגישה הפלורליסטית בקומונות החילוניות נובעת, בין היתר, גם מהתפשטות הפרגמטיזם והפוסט-מודרניזם, בעשורים האחרונים של המאה ה-20. הפרגמטיזם היא אסכולה פילוסופית שהופיעה בשלהי המאה ה-19 והתפתחה במאה ה-20 בערוצי הגות, השקפת עולם, אתיקה, פילוסופיה של המדע ונורמות של אורחות חיים. במישור החברתי, מרבית הפרגמטיסטים גורסים כי האמת נמדדת על ידי תכליות מעשיות והתועלת שהן מביאות וכי השקפת עולם אינה אלא כלי ותכנית פעולה של האדם בהתמודדות עם סביבתו. הפוסט-מודרניזם הוא שיח חברתי ואסכולה פילוסופית שהופיעו בשלושת העשורים האחרונים של המאה ה-20. הוא אימץ כמרכיב מרכזי בהשקפת

הקהילה היא בית במובן רחב ומקיף, היא עולם שלם המספק כל מה שאדם עשוי להזדקק לו כדי לנהל חיים משמעותיים ומספקים.

הפרגמטיזם והפוסט-מודרניזם לא היו השקפות מכוננות בקומונות החילוניות אלא הלך רוח המעוגן ב"רוח התקופה", שהשפעתו ניכרת באורח החיים והמחשבה בקומונות, בעיקר בדחיית האידאולוגיות הסמכותיות המבוססות על אמת מוחלטת המחייבת קולקטיביות רעיונית.

האחרונות, מתפתח בקומונות הדתיות פלורליזם במישור החיצוני הבין-קהילתי ועדיין לא במישור הפנימי. אפשר להעריך כי הפתיחות ההולכת ומתהווה ביחס לעולם החיצוני יכולה להביא גם לשינויים בתוך הקהילות הדתיות, אולם תהליך זה נמצא עדיין בראשיתו.

לפלורליזם בקומונות בנות זמננו יש בסיס אובייקטיבי בקיומם, במקביל, של סוגי קומונות רבים המקיימות ביניהן קשרים והשפעות. בנוסף לכך, יש רקע רוחני תרבותי המעניק מעמד סובייקטיבי ומכאן גם סובלנות. היחלשות המעמד שהיה בעבר לאידאולוגיות דטרמיניסטיות, לאמונה כפייתית, יצר גישות רלטיביסטיות ביחס לאמונה ואידאולוגיה, ומכאן גם סובלנות לשונה ולחריג ונכונות לדור אתם בכפיפה אחת, באגודה ובקהילה.

פלורליזם וסובלנות נמצאים בתהליך של התפתחות והמגמה אינה ברורה. מחד, יש בכך התאמה והסתגלות למציאות משתנה, ומאידך, יש בכך חשיפה הפותחת פתח להסתגלות ולהתבוללות. יחד עם זאת, הדו-קיום בין קומונות וקהילות שיתוף מסוגים שונים יוצר סימביוזה שמאפשרת התפתחות תוך כדי הפריה הדדית. ■

הערה:

1. כאן, מן הראוי להבחין בין אינדיווידואליזם זה לבין אופציה מקבילה אך מנוגדת המוליכה לאטומיזציה שיש בה ניגוד אינהרנטי עם הכלל, המונעת, מעצם טיבה, התאגדות קהילתית.

מקורות:

יוסי כץ וג'ון לאר, באמונתם יחיו - המושבות הוטריות 1874-2006, יד טבנקין, 2007.
זיגמונט באומן, מודרניות נזילה, מגנס 2007.
Communities #109, Winter, 2000.
Diana Leaf Christian, *Creating a Life Together*, New Society Publishers, 2003.
Communities Directory, 2007, Fellowship of Intentional Communities.
Ulrich Beck & Elizabeth Beck-Gersheim, *Individualization*, Sage Pub. 2002.
Karen Christensen & David Levinson, *Encyclopedia of Community*, Volume 2, "Intentional communities", Sage Publication, 2003.

העולם שהעלה את הרתיעה מאידאולוגיות דטרמיניסטיות ואוטוריטיות, בעיקר על רקע הניסיון ההיסטורי הטרגי של המאה ה-20: מלחמות עולם, שואה, וקריסת המשטרים הטוטליטריים שהיו מעוגנים באידאולוגיות דטרמיניסטיות אוטוריטריות. הפוסט-מודרניזם, כמו גם הפרגמטיזם, התבססו על גישה של רלטיביזם קונצפטואלי מתוך השקפה על קיום מציאות אנושית רב-גונית. שתי ההשקפות הללו מסתייגות מקביעת אמת מוחלטת ומעלות על נס את הפלורליזם והסובלנות כלפי אמיתות שונות. שתיהן מעלות על נס חברה חופשית ופלורליסטית שבה תימנע כפיית אידאולוגיה דטרמיניסטית ואוטוריטרית.

יובהר כאן כי הפרגמטיזם והפוסט-מודרניזם לא היו השקפות מכוונות בקומונות החילונית אלא הלך רוח המעוגן ב"רוח התקופה", שהשפעתו ניכרת באורח החיים והמחשבה בקומונות, בעיקר בדחיית האידאולוגיות הסמכותיות המבוססות על אמת מוחלטת המחייבת קולקטיביות רעיונית.

גם בדתיות נסדקת הלכידות

שונה הוא המצב בקומונות הדתיות הנוצריות לסוגיהן וכן אלה שהיו מבוססות על דתות המזרח, בהן נשמרה הלכידות בדוגמה ובאמונה בחיי הקהילה ואין בהן סובלנות לשונים ולחריגים. אולם צריך כאן להבהיר כי רובן ככולן נפתחות, לאחרונה, כלפי העולם החיצוני והשפעותיו החלו מחלחלות פנימה. מחקרים שנערכו בקומונות אלה מצביעים על בקיעים בחומות הלכידות. אין הם מגיעים למדיניות של סובלנות אולם ניכרת בכולן נכונות לקיים מגעים וקשרים עם חוגים חיצוניים ולגלות סובלנות כלפיהם. דוגמה לתהליך של פתיחות מתגלה לאחרונה בקרב קהילות הברודרהוף, אשר החליטו לשנות את השם הגרמני ל-*Church Communities International* במגמה להקל עליהן את הפעולה בקרב חוגים נוצריים אחרים ברחבי העולם האנגלוסקסי, שבו הם מתקיימים מאז שנות החמישים של המאה ה-20.

מרבית הקומונות הנוצריות מגלות פעילות אבנגליסטית, ומתוך כך גם מעורבות בחוגים חיצוניים, וכאן נוצר בסיס למציאות אובייקטיבית פלורליסטית. בקומונות הדתיות, שלא בדומה לקהילות החילוניות, לא נוצר הצירוף של פלורליזם, סובלנות ורלטיביזם קונצפטואלי עליו הצבענו לעיל. בשנים